

Ara i aquí

Veus i punts de vista diversos demostren que la vigència no és cap abstracció. Hem demanat a una desena de joves professionals que ens expliquin el ‘seu’ Fuster. I aquest n’és el resultat.

MARC CANDELA

● STEPV

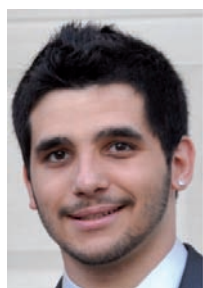
Fuster, ara. Des que sé llegir que recorde una pila de llibres de Joan Fuster al primer prestatge —el més

accessible— de la biblioteca de casa. Vaig començar a llegir Fuster a l’adolescència, esperonat per mon pare —“cal llegir Fuster”, deia—, però també per la inquietud política que es començava a despertar i que acabà donant lloc a la militància estudiantil i juvenil. Crec que vaig començar, com no podia ser d’una altra manera, amb *Nosaltres, els valencians*. El llegia conscient que era el llibre que havia marcat un abans i un després en el nacionalisme als Països Catalans, que havia establert les bases del nacionalisme d’esquerres modern. Recorde que em va enganxar i que em va captivar per l’estil. No puc dir que em va convèncer, sinó que em va refermar.

Jo ja forme part de la generació que coneixiem Fuster abans de llegir-lo. En coneixiem les idees perquè les sentíem a les manifestacions i aplècs, les llegíem pintades per les parets o escrites a les taules de l’institut. Ara, fins i tot, les podem sentir en cançons d’aquests grups actuals que també són un producte fusterià.

Amb els seus llibres Fuster ens carregava d’arguments, d’idees, ens donava un projecte de futur, un país per construir que les generacions anteriors a la meua ja havien començat a construir.

“O ens recobrem en la nostra unitat o serem destruïts com a poble”, és una frase de Fuster que Obrint Pas ha ajudat a popularitzar. I és ben certa. Aquesta unitat, la dels Països Catalans, és la que ha perseguit des de sempre l’espanyolisme caspós que governa el País Valencià. La unitat de la llengua, la unitat del territori, la unitat comunicativa... han estat en el punt de mira dels successius governs del PP. Almenys la crisi ha servit per a activar polítiques que reconeixen la unitat econòmica. Enguany cal aprofitar, doncs, que celebrem els 50 anys de la publicació de *Nosaltres, els valencians*, els 20 anys de la mort de Fuster i els 90 del seu naixement, per a posar en primer pla aquest vessant de Fuster. Perquè mentre parlem la mateixa llengua, compartim la mateixa cultura i tinguem els mateixos interessos econòmics, Fuster ens cal.

ÀNGEL CANO

● Bloguista

Quan vaig conèixer Joan Fuster.

La primera volta que vaig sentir parlar de l’homenot de Sueca fou —com amb Estellés o Ovidi— gràcies a la cançó “Fuster 82-02”, d’Obrint Pas. Feia 2n d’ESO, i la curiositat per la història del nostre país em dugué a *Nosaltres, els valencians*. En aquell primer intent de lectura, però,

em vaig quedar a la meitat. Tanmateix, vaig investigar sobre la *polèmica* que havia creat aquest assaig que pretenia ser històric, i no polític, i al qual encara no li han estat refutats els arguments principals. Tot seguit, vingueren *Diccionari per a ociosos* o *Sagitari*, a més del documental *Ser Joan Fuster*, de la Universitat de València. Més avant, vaig conèixer un fusterià incansable: Isidre Crespo. Entre converses i dinars, planejàrem alguns actes per a l’any Fuster: 50 anys de *Nosaltres, els valencians*; 90 del naixement, i 20 de la mort, bé es mereixien una commemoració. Aleshores, des del meu blog *El nét del tio Pipo*, vaig proposar un humil homenatge a les xarxes socials, com havien fet amb Valor i Estellés. Cada dia, setmana o mes, hauríem d’escriure un aforisme o un fragment de la seua obra, i el dia del naixement i de la mort, fer-ne un escrit. D’una altra banda, també em vaig oferir a fer conferències sobre la seua figura en alguns instituts.

Cal continuar fomentant Fuster, tant entre els joves com entre els adults —a més dels governants, que supose que desitgen conèixer-lo—, perquè, amb les respectives esmenes, continua essent perfectament aplicable a l’actualitat (és la gràcia dels clàssics!). Llegir aquest intel·lectual, amb el temps, ha esdevingut gairebé un vici; marcà un abans i un després en la societat del moment, però també un punt d’inflexió en la meua experiència, i no passa ni un dia que no fullege els seus paperots. Llegir Joan Fuster és, en definitiva, impregnar-se de saviesa i establir un diàleg amb un dels millors autors de la nostra literatura. Ja ho sabeu: “Joan Fuster és la mesura de totes les coses”, però “*Ego dixi: dii estis* (Ps. LXXXI, 6). I no ens ho volem creure”.

“Amb els seus llibres, Fuster ens carregava d’arguments, ens donava un projecte de futur, un país per construir que les generacions anteriors ja havien començat”

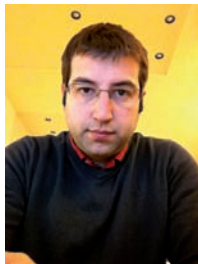
PAU CAPARRÓS

● Institut Ignasi
Villalonga d'Economia i
Empresa

Entendre la realitat d'avui.

Per a mi Joan Fuster aporta el primer intent seriós de construir un relat històric i social que ens ajuda a situar-nos en un moment clau del desenvolupament econòmic i territorial. El dibuix de la trama agrícola i industrial de les terres valencianes que fa Fuster, de les seues mancances o característiques, obre la porta de les aportacions al debat que faran economistes com Ernest Lluch o la sociologia de Rafael Ninyoles. En la consideració de l'espai catalano-valencià, Fuster aporta la base contemporània necessària que permet d'analitzar les similituds dels problemes i les particulars solucions que afecten aquest espai. I no tan sols des del punt de vista de la normalització de la llengua i la cultura, sinó sobretot amb relació a l'ordenació del territori, l'economia, el comerç, el turisme. La idea de l'Arc Mediterrani, la configuració d'un espai catalano-valencià de relacions i interessos econòmics que avui dia parla d'infraestructures comunes o de cooperació empresarial, té, en certa mesura, una base fusteriana, d'un Fuster sociòleg i analista de les relacions econòmiques i territorials. Fins i tot, el debat intel·lectual i social que ha suscitat l'obra de Fuster continua avui dia, a favor o en contra, però sempre al voltant de la seua obra. Fuster és també un intel·lectual que llegeix molt bé el paper que ha d'exercir la societat civil per a millorar el funcionament democràtic de les societats (origen segurament de les seues lectures italianes, de Dante, de Gramsci,...). I precisament perquè detecta les dificultats que aquesta articulació civil presentava en el context valencià dels anys 60 i 70, ens aporta ara una ferramenta d'utilitat urgent: existeix la nostra societat civil? Com podem millorar la nostra democràcia, els mecanismes de control, de participació ciutadana, de les institucions que formen la societat civil? Totes,

per a mi, són preguntes que es podria haver fet, avui, Joan Fuster. O que almenys jo em faig gràcies, en part, a la seua obra.

PERE CARDÚS

● Periodista

Fuster, sempre a la butxaca.

Quan començo a escriure aquestes ratlles, lamento haver-les compromeses. M'espanta escriure sobre Joan Fuster. Per la seva dimensió, per la seva vigència, per l'intel·lectual que va ser i per l'herència. Per raons òbvies, mai no el vaig conèixer i només l'he llegit. I, tanmateix, Fuster m'acompanya des de fa molts anys en tot allò que faig, molt sovint sense saber-ho. El meu primer Fuster va ser amb *Breviari cívica*, l'edició a cura de Josep Iborra que, com el nom indica, podria ser la litúrgia quotidiana dels fusterians. Me'l va regalar el sociòleg Joan Domingo, que després de Fuster m'ha convidat a descobrir la nació amb moltes altres mirades. Coneixia una mica Fuster per textos breus, aforismes, cartells i referències. Però la lectura de *Breviari cívica* em va ajudar a pensar tot el país, sense complexos, apreciand-ne els matisos, els límits i les derivades històriques, sense renúncia. No em sé imaginar com podria fer país ara, ni com l'hauria fet fins ara,

sense el dibuix que em va oferir aquell llibre. Després van venir *Contra el nacionalisme espanyol*, els aforismes, *Literatura catalana contemporània*, *Qüestió de noms*, *Ara o mai*, *Nosaltres, els valencians*, etc. L'obra de Fuster és descomunal. Si Arthur Miller deia que "un gran diari és una nació que parla amb si mateixa", Fuster és la veu d'un poble que parla amb si mateix. No m'agrada el joc d'afirmar que aquest o aquell és el millor intel·lectual o escriptor del segle XX. Però Fuster forma part de l'onze titular de la selecció intel·lectual catalana, sens dubte. Probablement, n'és el davanter més hàbil. Publicades a *Un país sense política*, hi ha unes idees de Fuster que motiven la meua acció personal, professional i cívica cada dia: "Més d'una vegada, he escrit: 'Dir-nos valencians és la nostra manera de dir-nos catalans.' De fet, no basta 'dir-nos' valencians, balears, rossellonesos o 'catalans'. Cal ser-ho. Es tracta, només, de prendre consciència d'unes vinculacions immediates, de societat palpitant i específica, i de respondre-hi."

MERCÈ CLIMENT

● Escriptora

El meu Joan Fuster. He de confessar —amb una mica de vergonya, això sí—

EL TEMPS

EL TEMPS

A la pàgina anterior, al desert de les Palmes; aquí, a València: Joan Fuster al voltant del 1960.

que és justament enguany quan m'he abocat a l'obra de Fuster. I sí, segurament la decisió naix del fet de commemorar l'efemèride; de la mateixa manera que vaig gaudir dels versos del poeta de Burjassot quan començaren a celebrar-se els Sopars Estellés. Trobe que aquestes iniciatives són molt interessants, perquè posen d'actualitat grans figures i obres magnes de la nostra literatura a gent que les desconeix. A l'institut l'estudiarem, és clar, però en aquell temps no recorde que les seues idees em marcaren significativament. Tal vegada perquè encara no em plantejava certes coses. Durant els darrers mesos he devorat àvidament un gran feix d'assajos, poemes, aforismes i, és clar, un dels llibres que més crítiques ha suscitat: *Nosaltres, els valencians*. Potser ara sí que era el moment oportú de llegir aquesta darrera obra. I per què? Senzillament, per la mateixa raó que ell es posà a escriure-la: per a comprendre el perquè de tot plegat; la necessitat de saber d'on venim, on som i cap a on volem anar els valencians. És evident que Fuster és un gran crític amb una capacitat immensa d'analitzar, processar i sintetitzar. Un mestre de la lògica, la deducció i les possibilitats. Simbolitza, a més, el llinar entre la desaparició irremeiable, castellanitzadora i uniformitzadora del País Valencià i un país lliure amb llengua i cultura pròpies. Amb Fuster hi ha

un abans i un després no solament al País Valencià, sinó a tots els territoris de parla catalana. A ell devem la nostra memòria nacional, és el pare dels Països Catalans. I la seua obra, que tant necessitàvem, s'ha convertit en la nostra *bíblia*. Des que hem encetat l'any engalane, de tant en tant, el mur del Facebook amb paraules de l'autor suecà. Ara em ve al cap aquella que diu: "Còmplice és aquell que us ajuda a ser com sou." Fuster en certa mesura s'ha convertit en el meu còmplice. Considere que és molt agradós arribar amb un ramell d'aforismes, versos, idees... després de fer una passejada pels patis veïns. I posar-los en un gerro bonic amb aigua perquè el color i la flaire s'estenguen per la nostra llar, per la nostra ment.

ARNAU GONZÁLEZ

● Historiador

Indefugible.

Des del meu punt de vista personal, Joan Fuster és una d'aquelles figures intel·lectuals mastodòntiques i indefugibles que et trobes quan t'acostes a la història del segle XX dels Països Catalans. Quan ets un adolescent o un jove

investigador d'història que vols saber el perquè dels complicadíssims lligams entre catalans i valencians, quan aspirem a descobrir l'especificitat de la identitat valenciana o quan esperes que després del 1939 el desert intel·lectual valencià es faci etern, apareix Fuster. Per a mi, que m'he interessat especialment per les relacions entre els diferents territoris de llengua catalana, sobretot en el període 1931-1939, però evidentment també en el meu present, Fuster és un nexe d'unió d'aquells anys amb la segona meitat del segle passat. És el que recupera el que s'ha dit i escrit anteriorment, potser podríem dir amb poca profunditat, i ho enriqueix amb un discurs més complex i treballat. Així, tot i que no el podem reduir a obres com *Nosaltres, els valencians* o al clàssic també *Qüestió de noms*, ja que Fuster és un intel·lectual a gran escala, resta com a punt axiomàtic d'aquests debats. Per una altra banda, i al marge de les múltiples facetes d'historiador o crític literari, el que em marca de Fuster és la potència i la convicció intel·lectual. Vull dir que, quasi del no-res, presenta unes anàlisis sobre la identitat valenciana que marquen un abans i un després. És Fuster qui condiciona tots els debats posteriors, és l'iniciador i incitador de reflexions, polèmiques i debats que s'han allargat fins fa uns anys. És d'aquells noms que donen cos cultural a un país, per ell mateix i per les derivacions de les seves idees en tants altres autors. S'hi estigui d'acord o en contra, parcialment o de manera absoluta. Però quin rastre en queda, avui dia? Aquesta pregunta que em formulo a mi mateix potser tindria una resposta excessivament dramàtica. Fuster sobreviu amb penes i treballs, si més no respecte a l'impacte que tingué en la societat de dècades enrere.

ALÍCIA IZQUIERDO

● Professora i membre d'ACPV

Encertat i actual.

Sóc d'una generació que va llegir per primera vegada Joan Fuster a l'institut. Sols ai-

xò ja és dir molt. Estudiàvem valencià, en valencià i Fuster s'havia convertit en lectura obligatòria. El llibre fou *Nosaltres, els valencians*. Teníem 17 anys... Malgrat haver faltat feia uns 7 o 8 anys, llegíem la seua obra com la d'un escriptor viu. Tan forta era encara la influència que havia causat entre el primer professorat de l'ensenyament en valencià que era ineludible passar per Joan Fuster si es pretenia explicar història de la llengua o sociolingüística. Teníem a les nostres mans una obra cabdal per al poble valencià i l'havia escrita el creador del pensament valencianista contemporani. La lectura ens resultà críptica, complexa i enrevessada. Però dues o tres coses ens quedaren clares: el concepte d'autòdidi i que el mestissatge històric del País Valencià havia originat la feblesa del seu sentiment nacional. Tot plegat, els valencians havíem de viure en valencià i com a valencians. Aquestes idees ens han acompanyat durant anys i han madurat amb nosaltres a partir de la reflexió i de la relectura. El descobriment de la seua obra assagística, l'obsessió pel país, el desenvolupament d'una militància política jove i esponerosa i l'impacte de la realitat que ens envolta han fet dels aforismes de Fuster les màximes de les nostres vides. La setmana passada vaig lliurar al meu alumnat més gran un text de Fuster sense esmentar-ne l'autor i els vaig dir que era un article publicat a la premsa arran de les recents protestes estudiantils i per les retallades als serveis socials. El consideraren encertat i actual... I ho era. Totes dues coses, encertat i actual. Som una generació hereva de l'escepticisme fusterià, però cal recuperar aquell Fuster irònic, optimista i combatiu que en els moments convulsos actuals hauria encapçalat les reivindicacions del jovent valencianista. Hauria estès el seu missatge a través de les xarxes socials, amb perfil de Facebook inclòs i piulant aforismes al Twitter?

“Marca un abans i un després. És Fuster qui condiona tots els debats posteriors, és l'iniciador i incitador de reflexions, polèmiques i debats que s'han allargat fins fa uns anys”

SANDRA OBIOL

● Sociòloga

El llegat. Si em pregunten per Fuster, pel meu Fuster, he de respondre, necessàriament, que per a mi Fuster és curiositat i compromís. Potser és la meua arribada a la seua figura la que marca aquesta composició. No hi vaig arribar, amb plena consciència del camí, des de la militància. No vaig ser precoç en aquesta –i, essent autoindulgent, em consola sentir de Fuster mateix que ell fou precoç en poques coses. Hi vaig arribar des de la decisió acadèmica de submergir-me en la seua obra. Llegir, rellegir, amb cura part de la seua descomunal bibliografia em va descobrir una mirada sobre el món que l'envoltava original, incisiva, que no fugia de la complexitat i enormement encoratjadora. Una mirada que em va aportar no tan sols el reforçament d'un marc de referència nacional, sinó sobretot una ferma confiança en la capacitat d'incidència quotidiana del coneixement. I us assegure que per a una desorientada estudiant de sociologia això fou cabdal. Arran d'aquesta descoberta, he pogut anar bastint la seua figura política a partir de la lectura –de la seua obra, però també de més– que matisava amb anècdotes del Fuster privat que he anat recollint com un tresor. Però allò que roman sempre –i que defense com a fonamental en la meua consideració respecte al llegat de Fuster– és la seua capacitat d'interrogar i d'interrogar-se, de no negar-se a cercar arguments també en aquelles contrades més aspres per la seua posició política, sempre amb la fita de conèixer millor el seu, el nostre, poble. Un compromís per a anar omplint buits de coneixement sobre el nostre país, tan evidents aleshores però també avui,

i de divulgar aquestes troballes. De fet, sovint és això que trobe a faltar en el panorama intel·lectual valencià actual, sobretot en el cas de les generacions més joves: que s'interessin per encetar línies d'anàlisi no prou conegudes, que ens milloren la coneixença de la nostra societat i alhora que ens posen a l'altura d'uns altres països. Curiositat i compromís és el llegat per a mi més important de Fuster. Cal no perdre'l de vista si volem tindre un país més fort. Tindre almenys un país.

PERE ANTONI PONS

● Escriptor

Fuster (i la vida, i els llibres)

Més enllà de l'aureòla mítica que, per les raons i les circumstàncies que tothom sap, sovint envolta la figura de Joan Fuster, per a mi l'escriptor de Sueca és un referent i un autor ineludible bàsicament perquè té una prosa esplèndida i perquè els seus papers fan gala d'una lucidesa prodigiosa. Tan prodigiosa que et fascina fins i tot quan et molesta o t'irrita o en discrepes. Tenint en compte que Fuster va ser moltíssimes coses –un intel·lectual guerrer, un savi lliure, un patriota indestructible i el mentor més o menys fraternal de molta gent admirable–, pot semblar una simplificació, una banalitat imperdonable, dir que sobretot m'interessa perquè escrivia molt bé i perquè pensava amb profunditat, complexitat i coratge. No crec que sigui cap banalitat, però. Per a un assagista, per a un pensador literat, que és el que era Fuster, el millor llegat per a oferir als qui vénen darre és, em sembla, un estil substancios i concís, i una expressió clara i densa de les idees. Els millors assagistes són aquells que, quan els llegeixes, et sents com si anessis a escola a passar-t'ho bé. Aquells que ensenyen sense adoctrinar, provocant i furgant la ferida. En això, Fuster era tot un mestre. Perquè sabia ser escèptic i esperançat, amè i sarcàstic, dubitatiu i sentencios, entranyable i ferotge. Humaníssim, és

EL TEMPS

Joan Fuster va rebre, també, estima i respecte.

clar. A un nivell més íntim, també li he d'agrair, a Fuster, que em resolgués un dels dilemes més emprenyadors que solen assaltar l'adolescent o el jove que vol dedicar-se a la literatura i pateix per si sabrà conciliar la vida i els llibres. Òbviament, em va resoldre el dilema amb la seva medicina preferida: l'aforisme. "Els llibres no supleixen la vida —em va dir—, però la vida tampoc no supleix els llibres." Moltes gràcies.

ullerat de Sueca fumant sobre un mosaic atapeït de llibres. Passat el temps i més enllà de la imatge, de Fuster em va arribar: Descartes i el seu dubte metòdic, l'art d'escriure el pensament —de Montaigne— i la crítica al poder establert d'Erasme. Però, sobretot, aprendre que l'obra és també un "examen de consciència" —un esforç per a comprendre's— d'allò que transforma l'humà i —simultàniament— la societat on viu. La meua interpretació de l'aplicació del pensament fusterià en l'àmbit polític i cívic és que la nostra identitat forma part d'un procés inacabat i inacabable que ens compromet a una reintegració nacional o a l'extinció com a poble —una idea amb enemics a tots els punts cardinals—, però també a entendre que fins i tot això pot ser objecte de discussió, perquè amb la discussió es poden obtenir fets constatables i explícits. El problema d'aquesta metodologia és trobar persones disposades a discutir.

Amb les ressenyes de Fuster, en alguns discos, vaig entendre que la cultura és transformadora, però també que la cultura no és tan sols el llibre. Fins i tot Fuster sabia que tenia més capacitat de transformació un disc de Raimon o una pel·lícula de l'Ovidi que un milió de llibres com *Nosaltres, els valencians*. El seu llegat és la modernització de la historiografia, l'esclat que va crear desenes d'editorials i revistes... Sí, però tots els valencians no són historiadors o filòlegs —tot i que circule la broma. Malgrat tot, el País Valencià —pertinàç— comença a viure una primavera *fusteriana* —si se'm permet—, en tant que ha estat contaminada indefectiblement per la cultura transformadora generada durant dècades a l'ombra de les seues reflexions: "La veritat —els fets constatables i explícits—, un cop delatada, esdevé consciència, i una consciència desperta sempre revertirà en acció, o, si més no, en remordiment."

FELIU VENTURA

● Cantautor

Primavera fusteriana. Quan es va morir Joan Fuster per a mi era un barnús